

Наталія АДАМЕНКО,
вчитель початкових класів Сиваської ЗОШ І–ІІІ ст. № 1
Новотроїцького р-ну Херсонської обл.

Виховання доброти у дітей молодшого шкільного віку за ідеями В.О.Сухомлинського

У час, коли працював Василь Олександрович Сухомлинський, не можна було уявити, що у суспільстві будуть люди, яким належатимуть фабрики, заводи, літаки, кораблі. Нині діти добре розуміють, наскільки змінився соціальний устрій, педагогі, учні, школа. Тому методику В.О.Сухомлинського в сучасній школі втілювати буває нелегко. Але, на наш погляд, вона все ж особливо необхідна у вихованні молодших школярів, дошкільнят, а також у християнській педагогіці.

Спадщина Василя Сухомлинського належить до таких здобутків, які залишаються у полі зору надовго. Більше того, стає дедалі очевиднішим, що вона належить до тих небагатьох явищ духовної культури, які з плином часу здатні викликати до себе особливу увагу. Система видатного педагога наділена здатністю оновлюватися в часі, бо побудована на основі християнського вчення – ідеї добра.

Мислення та доброта, вважав В.Сухомлинський, повинні стати звичайним станом кожної людини. Вічне протистояння добра і зла завжди було в центрі уваги найпроникливіших митців та мислителів. В.О.Сухомлинський належить до їх числа. Він не тільки зрозумів значущість цієї проблеми, а й зробив її основною для себе як для педагога. В.Сухомлинський створив таку систему виховання, яка ґрунтується на любові та доброті. В історії педагогіки вона складає цілісний розділ під назвою "Гуманна педагогіка Василя Сухомлинського".

Сьогоднішнє українське суспільство, переживаючи різні трансформації, цинічно провокує далеко не кращі людські інстинкти. Маємо надію, що суспільство довго жити в режимі морального самознищення не зможе. Кажуть, що краса врятує світ, але нам важко уявити, як це відбудеться. І тому варто звернутися до спадщини В.О.Сухомлинського, котрий зумів глибоко зрозуміти цю теорію краси і добра та запропонував на цих засадах наступні поради: "Будь добрим і чуйним до людей. Допомагай слабким і беззахисним, товаришу в біді. Не завдавай людям прикрості. Поважай та шануй матір і батька, вони дали тобі життя, вони виховують тебе, вони хочуть, щоб ти став чесним громадянином, людиною з добрим серцем і чистою душею" [1].

Ці та інші мудрі моральні поради написані просто, переконливо, легко запам'ятовуються, спонукають до роздумів, добродійності.

Виховання дітей 6–10 років В.О.Сухомлинський називав "школою сердечності". Він радив педагогам вчити дітей добру, любові, милосердю. Діти постійно повинні бачити гуманістичний зміст вчинків і поведінки тих, хто поруч із ними: рідних, близьких, учителів, дорослих. Дитина не має вирости байдужою, черствою, а зростати у постійному піклуванні про довкілля, тварин, людей, доглядати і допомагати їм. У своїх працях педагог переконує, що у процесі творення людям добра в дітей виховується доброта, людяність, сердечність.

Василь Олександрович говорив про виховання як творення дитини. Особливого значення він надавав вихованню добрих почуттів. "Добрі почуття – це серцевина людяності. Якщо добрі почуття не виховані в дитинстві, їх ніколи не виховаєш" [2, с. 29]. Організуючи уроки та виховні заходи у початкових класах, я часто звертаюся до педагогічних надбань В.Сухомлинського. За своє кредо педагогічної діяльності я взяла ідею Василя Олександровича, що школа не повинна забирати в малюків їхніх "дитячих радощів", вона має бути школою радісної напруги, школою щасливого пізнання світу. На цих засадах ми проводимо уроки та виховні заходи. Як приклад, розглянемо з м і с т **виховного заходу "Щастя – творити добро"**. Він розроблений і побудований на основі використання ідей гуманізму В.О.Сухомлинського.

Виховний захід проводився у ігровій кімнаті за участі батьків. Учні сиділи у великому колі поруч із батьками і батьки могли допомагати дітям у виконанні різних завдань. М е т а заходу: розширити розуміння дітьми поняття "доброта", формувати у них уміння диференціювати ознаки доброго і злого, спираючись на твори Василя Сухомлинського; виховувати почуття порядності, милосердя, терпимості у ставленні до близьких і чужих людей, осуд жорстокості, заздрощів, ненависті, розвивати образне сприйняття оточення, вчитися пізнавати самих себе, спостерігати, робити висновки.

Важливим ми вбачали виховання у дітей почуття вдячності за зроблене їм добро і бажання приносити добро, красу і радість іншим людям.

Обладнання: мультимедійна дошка, таблички з написами, паперові квіточки, тестові завдання, камінчики для побудови будинку, твори В.О.Сухомлинського, індивідуальні завдання на картках, клітка з пташкою.

Хід заняття

I. Оргмомент.

Представлення гостей (батьків).

II. Очікування.

Вчитель. Прочитайте тему уроку і подумайте, що цікавого вам хотілося б на ньому почути чи побачити? На розданих вам паперових квіточках напишіть свої очікування від заняття. Потім прикріпіть їх на дошці, щоб утворилось квіткове поле. (Очікування дітям рекомендується проговорити).

Слайд № 1. Діти читають записані правила поведінки на уроці.

III. Мотивація навчальної діяльності.

Вчитель. Сьогодні ми поговоримо про добро. А може ви ще маленькі і не треба вам про це знати та говорити? А можливо на світі добре жити і без добра? (Організується обговорення відповідей дітей).

IV. Повідомлення теми та мети уроку.

Вчитель. Ви, мабуть, помітили, що я сьогодні прийшла до школи не з порожніми руками. Так, я принесла клітку з пташкою. А ви знаєте, як вона туди потрапила? (Діти висловлюють свої думки).

— А чи хотілося б вам їй допомогти? (Відповіді дітей).

— Діти, ви всі правильно відповідали. Але, погляньте, у неї є все, але немає тільки волі. А що для цього потрібно? Правильно, відпустити пташку. (Випускаємо пташку у відкрите вікно).

— Скажіть, ми вчинили правильно чи ні?

— Чому ви так вважаєте?

— Так, пташка має жити там, де їй краще. Яку ж справу ми з вами зробили? Звичайно, добру. Тож сьогодні говоритимемо про добро. Для цього ми спробуємо побудувати будиночок з камінчиків, які лежать перед вами. Основою його — фундаментом, буде слово "добро". А допоможуть нам на уроці твори В.О.Сухомлинського.

Актуалізація опорних знань.

— Що ви знаєте про Василя Олександровича Сухомлинського?

— Які його твори ми вже вивчали?

V. Основна частина.

Слайд № 2.

Завдання першого поверху.

Ви готували домашнє завдання — прочитали і переказали твір В.О.Сухомлинського "Добре слово". Пригадайте його і дайте відповіді на запитання. (Організується групова робота). 1 група. Як родичі

рятували дівчинку? 2 група. Що зробила прабабуся Надія? 3 група. Що повернуло дівчинку до життя?

Гр а. Запрошую вас у коло друзів. Спробуємо і ми один одному сказати добре, лагідне, привітне слово. Діти роблять висновок.

Закладаються камінчики першого поверху.

Вивіщується табличка: *Добре словечко — лікує сердечко.*

Слайд № 3. Завдання другого поверху. Розв'язування моральних задач за прочитаними творами.

1) Ти поділився з другом секретом, а виявляється, що невдовзі секрет став відомий усім.

— Як ти вчиниш? Що скажеш другуві?

— Чи продовжиться ваша дружба?

2) Вітя приніс до школи альбом з марками. Діти розглядали їх. Раптом підбіг Максим, і, схопивши альбом, побіг.

— Що ви можете сказати про вчинок Максима? Яку дасте йому пораду?

3) Йдучи сходами, Вітя штовхнув Оленку. Дівчинка впала і заплакала, бо їй було боляче. Вітя обізвав її плаксою.

— Що ви можете сказати про Вітю, його вчинок?

Діти висловлюють свої думки і закладають ще один поверх будинку.

Вчитель вивіщує табличку: *Перший крок до добра — не роби зла.*

Слайд № 4. Завдання третього поверху — інсценування вчинків дітей за творами В.О.Сухомлинського.

Кожна група одержує твір, батьки та діти розподіляють між собою ролі і представляють твір для всіх учнів. Решта дітей дивляться виставу у виконанні своїх друзів, та роблять висновок.

1 група готує інсценування до твору — "Навіщо кажуть "Дякую?"

2 група — "Скажи людині: "Здрастуйте!"

3 група — "Тихо, бабуся відпочиває".

Діти висловлюють свої думки. Закладають третій поверх.

Вчитель вивіщує табличку: *Хто людям добра бажає, той собі має.*

Фізкультхвилинка.

Якщо добрий ти, посміхнись — раз, два.

Руку дружби простягни — раз, два.

В танці разом покружляйте — раз, два, раз, два.

І на місці пострибайте — раз, два.

Побажайте всім добра — добра, добра.

До роботи нам пора — пора, пора.

Слайд № 5. Творче завдання в групах з батьками.

1 група. В.Сухомлинський "Протоптали стежку". Завдання:

1) Визначте головну думку твору.

2) Складіть власне оповідання про допомогу стареньким людям.

2 група. В.Сухомлинський "Перестелимо постіль дідусяві".

Завдання:

- 1) Поділіться своїми враженнями від прочитаного.
- 2) Уявіть себе дорослими і поміркуйте, що зробили б ви, аби покращити життя самотнім стареньким людям.

Діти будують ще один поверх.

Вивішую табличку: *Раз добром нагріте серце вік не прохолоне.*

Слайд № 6. Сходинки до "Країни добра".

В ч и т е л ь. Діти, прочитаймо ще раз слова, які ми вивішували біля кожного поверху. Як їх назвати одним словом? (Поради, правила). Ви правильно зрозуміли. Ці слова-поради і будуть сходинками у нашому будинку. І тільки той, хто чесно пройде ними, зможе відкрити перед собою країну, до якої нас кличе В.О.Сухомлинський – "Країну добра".

А чи всі ви сьогодні зможете піднятися цими сходинками? А чому ні? Так, ще не завжди у вас виходить робити правильні вчинки, говорити красиві слова, бути чуйними чи співчувати чужому горю. Але це можна виправити, якщо виконувати ті правила, з якими ми з вами ознайомились. А допоможуть вам у цьому ваші батьки, вчителі, твори В.О.Сухомлинського, бо його спадщина – це скарб, який потрібно добувати не один рік, а все життя.

Слайд № 7. Дах "Будинку доброти".

Список творів В.О.Сухомлинського, які діти і батьки можуть прочитати вдома разом, у надрукованому вигляді вчитель розміщує над четвертим поверхом будинку [1; 2; 3; 4; 5].

Читаючи ці твори, ви дізнаєтеся багато корисного. І можливо тоді вам відкриються скарби душі Василя Сухомлинського і ви станете повноправними громадянами його "Країни добра".

На підсумковому етапі заняття здійснюється **рефлексія**.

На одержаних квіточках діти записують свої враження від заняття та прикріплюють їх вгорі над

квітучим полем сподівань, щоб утворився віночок успіху.

Підсумкове слово вчителя.

Василь Сухомлинський мріяв, щоб усі діти виростили добрими, чуйними, дружніми, товариськими, шедрими і ширими. Я вірю, що так воно і буде. Хай у кожному серденьку живе доброта, любов до людей і навколишнього світу.

Запам'ятай, моя дитино, з юних літ
На все життя, щоб знала, як прожити.
Людина для добра приходить в світ
Й покликана завжди добро творити.

"Добрі почуття – це серцевина людяності. Якщо добрі почуття не виховані в дитинстві, їх ніколи не виховаєш" – так писав В.О.Сухомлинський. І кожен учитель, кожна людина, мають нести іншим людям добро. Допомогти в цьому нам можуть твори, педагогічна система, розроблена В.О.Сухомлинським, і його життя, яке є взірцем високої духовності.

Отже, творча спадщина В.О.Сухомлинського переконує нас у різноманітності педагогічних підходів до формування особистості учня. Нині, у період активних пошуків ефективних методів виховання на гуманістичних цінностях, практична діяльність Василя Олександровича є надійним помічником учителю, вихователю у вирішенні цих важливих завдань.

Л і т е р а т у р а

1. Сухомлинський В. Добре слово: оповідання / В.Сухомлинський // Розкажіть онуку. – 2002. – № 10. – с. 31.
2. Сухомлинський В. Казки / В.Сухомлинський // Палітра педагога. – 2008. – № 5 – С. 28–30.
3. Сухомлинський В. Оповідання та казки / В. Сухомлинський // Рідне слово; хрестоматія: у 2 кн. Кн. 2. – К. : Либідь, 1999. – 231 с.
4. Сухомлинський В. Казки школи під Голубим небом: казки, притчі, оповідання / В.Сухомлинський; упоряд. О.Сухомлинська. – К. : Освіта, 1991. – 161 с.
5. Сухомлинський В. Всі добрі люди – одна сім'я: збірка творів / В.Сухомлинський. – Х. : ВД "Школа", 2012. (Серія "Дитячий бестселер"). – 186 с. ☺